

І.Б. Шрамко, І.В. Голубєва, С.А. Задніков,
В.М. Окаренко, К.Ю. Пеляшенко

АРХЕОЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ В м. ХАРКІВ І ХАРКІВСЬКІЙ обл. У 2008 р.

The paper presents the results of scientific archaeological examinations made in 2008 on the territory of Kharkiv city and Kharkiv Oblast. The important information has been obtained on the life of local habitants during the various periods: from the Bronze Age to the Late Mediaeval epoch.

Співробітники ДП ОАСУ Слобідська археологічна служба протягом 2008 р. здійснювали археологічні експертизи на території м. Харків і Харківської обл., під час яких виявлено нові поселення та могильники широкого хронологічного діапазону та оглянуто вже відомі пам'ятки.

Місто Харків.

Поселення доби бронзи Завод Комсомолец, вул. Заводу «Комсомолец», Держинський р-н. Пам'ятка розташована на дюнному підвищенні у заплаві лівого берега р. Лопань. На момент огляду територію сплановано насипними ґрунтами, більшу частину пошкоджено підземними комунікаціями, через що неможливо встановити розміри поселення. Потужність культурного шару складає 0,40—0,50 м. Рятівні розкопки поселення здійснив К.Ю. Пеляшенко (див. його повідомлення).

Посад Харківської фортеці, вул. Клочківська, 8, Держинський р-н. Розташована у заплаві лівого берега р. Лопань біля підніжжя високого схилу. Культурний шар у деяких місцях зберігся на глибину від 0,5 до 2 м. Рятівні розкопки провела І.В. Голубєва (див. її повідомлення).

Поселення Рівний доби бронзи — раннього залізного віку, пров. Рівний, 3-а, Держинський р-н. Розташоване в заплаві лівого берега р. Лопань, вірогідно на дюні, але через щільну забудову та наявність потужних насипних нашарувань топографію і орієнтовні розміри точно встановити неможливо. Культурний шар має потужність 0,6 м і розміщується під сучасними насипними ґрунтами, насиченими побутовим та будівельним сміттям.

Поселення зрубної культурно-історичної спільноти Циркуни (Кромська), Київський р-н (виявив С.А. Задніков у 2007 р.). Розміщується на дюнному підвищенні правого берега р. Харків. Його південна та південно-східна частини, по запроєктованій вул. Тищенківській, 9 та 11 (50 × 100 м), лежать під самовільно влаштованими городами, північна та північно-західна — під приватним сектором (вул. Кромська, 21—25), що ускладнює визначення меж. Культурний шар сягає 1 м.

Поселення I тис. Чуйківська, вул. Ново-Чуйківська, пров. 1-ий та 2-ий Чуйківський, Київський р-н. Розташоване на невеликому підвищенні правого берега безіменного струмка, під приватними городами. Культурний шар має потужність 0,6 м. Орієнтовні розміри 100 × 200 м. Рятівні археологічні розкопки поселення здійснила І.В. Голубєва.

Поселення доби бронзи Інтернаціональна, вул. Інтернаціональна, 15-В, Червонозаводський р-н. Межує із зоною приватного сектора на розі вул. Інтернаціональна та Новосибірська, розташоване у заплаві лівого берега р. Уди. Нині через інтенсивну забудову встановити орієнтовні розміри пам'ятки неможливо. Потужність культурного шару 0,50 м.

Балаклійський р-н.

Поселення доби бронзи Ляховка, м. Балаклія, вул. Балтійська. Розташоване на дюнному піщаному підвищенні на схилі, що йде в північно-західному напрямку в бік р. Ляховка (правий берег). Поселення вільне від забудови та задерноване. Потужність культурного шару, що лежить під наносними супіщаними ґрунтами, близько 1 м.

Валківський р-н.

Поселення черняхівської культури Валки— вул. Колгоспна, м. Валки, вул. Колгоспна, 4.

Розташоване у південно-східній частині міста в зоні промислової та громадської забудови вздовж проїжджої частини вул. Колгоспної, на схилі, що йде в бік р. Мжа. Потужність культурного шару складає 0,4 м.

Поселення скіфського часу Високопілля 2, територія колишнього с. Вівче. Розташоване на пологому схилі лівого берега р. Коломак, за 2 км на південний захід від с. Високопілля. Зараз пам'ятка задернована. Потужність культурного шару 0,60 м. Орієнтовні розміри поселення 200 × 150 м.

Поселення скіфського часу Високопілля 3, с. Високопілля. Займає пологий схил правого берега р. Коломак на південно-західній околиці с. Високопілля. Нині пам'ятка під ріллею. Потужність культурного шару 0,50 м. Орієнтовні розміри поселення 80 × 100 м.

Поселення доби пізньої бронзи Литвинівка, біля с. Литвинівка. Розташоване на пологому схилі лівого берега р. Карамушна. Простежено культурний шар потужністю до 0,5 м. Розміри поселення 150 × 100 м.

Вовчанський р-н.

Багатошарове поселення бондарихинської та салтівської культур Хотімля, с. Хотімля, вулиця Набережна, 25Б. Займає лівий пологий берег Печенізького водосховища. Більша частина ділянки поросла чагарником та очеретом, частина задернована, на ділянці розміщуються некапітальні споруди. Культурні нашарування простежуються до глибини 0,9 м. В окремих місцях культурний шар зруйновано.

Археологічний комплекс бондарихинської та салтівської культур Металівка (виявлений у 1959 р. Д.Т. Березовцем), біля с. Металівка. Шурфуванням південної та північної умовних околиць комплексу його межі не виявлені (в шурфах є уламки кераміки). Це частково підтверджує гіпотезу першовідкривача, що площа могильника складає понад 14 га. На цей час розкопками археологів та грабіжників вкрита доволі велика площа, проте всі вони переважно зосереджені в південній частині могильника.

Дергачівський р-н.

Поселення доби бронзи Березівське 32, с. Березівське. Розташоване на дюнному підвищенні першої надзаплавної тераси правого берега р. Уди, на південний захід від ст. Курортна.

Поселення доби бронзи — раннього залізного віку Малі Проходи—вул. Радіонівська, с. Малі Проходи, вул. Радіонівська, 36. Розташоване в зоні індивідуальної житлової забудови на території приватних садиб. Займає схил, що веде

на південь в бік заболоченого русла протоки р. Харків. Потужність культурного шару складає 0,3 м.

Поселення скіфського часу Польова — вул. Гієвка, с. Польова. Лежить на пологому схилі одного з відрогів великого яру (правий берег р. Лопань). Пам'ятка задернована. Потужність культурного шару 0,30 м. Орієнтовні розміри 50 × 100 м.

Поселення скіфського часу Солоницівка — вул. Сонячна, смт Солоницівка, по вул. Сонячна, 4. Розташоване в зоні індивідуальної забудови на схилі, який у південно-західному напрямку виходить до р. Уди (лівий берег). Потужність культурного шару складає 0,3 м.

Золочівський р-н.

Поховання пізньоримського часу, м. Золочів, вул. Чалого. Виявлене в кар'єрі для видобутку піску. Кістяк та речі були вилучені з поховання і пізніше передані археологам. Вдалося з'ясувати, що могила мала прямокутну за планом форму, вірогідно з підбоям, орієнтована по лінії захід—схід і сягала глибини 2,70 м від рівня сучасної поверхні. Похований лежав головою на захід. Інвентар складався з восьми посудин (гличик, три миски, чотири горщики), меча, дротика, ножа, скляного кубка та пряжки до паска. Поховання датовано другою половиною IV ст.

Ізюмський р-н.

Поселення доби бронзи Ізюм—вул. Балаклійська. Розташоване на піщаній дюні у заплавної частині лівого берега р. Мокрий Ізюмець. Нині територія задернована. Потужність культурного шару 0,30—0,40 м. Орієнтовні розміри поселення 40 × 60 м.

Поселення доби бронзи Ізюм—вул. Пушкінська. Розташоване по вул. Пушкінська, 3/1 на правому корінному березі р. Сіверський Донець. З заходу ділянка обмежена яругою. Потужність культурного шару 0,40 м. Через інтенсивну забудову встановити навіть орієнтовні розміри неможливо.

Поховання доби раннього середньовіччя біля с. Куцьє. Виявлене на схилі одного з великих ярів. Являє собою залишки болгарського ґрунтового поховання, яке попередньо можна датувати IX ст. Воно частково зруйноване зливами та докопане місцевими мешканцями. Частина знахідок (глиняні кухоль та горщик) передані археологам. Візуальним обстеженням схилу зафіксовано плями ще від трьох могил, які не вціліли.

Поселення козацької доби Співаківка в с. Червоний Шахтар (стара назва — Співаківка). Розта-

шоване на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Сіверський Донець поміж сучасною житловою забудовою. Культурний шар сягає 1,9 м.

Поселення доби бронзи — раннього середньовіччя Яремівка—вул. Стеденецька, с. Яремівка. Виявлене на пологому схилі правого берега р. Сіверський Донець в зоні житлової забудови села. Потужність культурного шару до 0,6 м.

Коломацький р-н.

Поселення доби бронзи Нагальне. Займає західну околицю с. Нагальне на краю невеликого рівчака. Північна та південна частини поселення зайняті приватними будівлями. Потужність культурного шару до 0,6 м. Орієнтовні розміри поселення 200 × 100 м.

Красноградський р-н.

Кургани біля с. Берестовенька, Октябрська сільська рада. Три кургани заввишки від 0,5 до 1,0 м на північно-західній околиці села картографовані та прив'язані до світової системи координат. Поверхня курганів розорується, один перерізаний ґрунтовою дорогою.

Нововодолазький р-н.

Поселення черняхівської культури Винники, с. Винники, вул. Механізаторська. Розташоване на пологому схилі, що веде до ставків правого берега р. Камишеваха, правої притоки р. Орчик. Простежено культурний шар потужністю до 0,4 м.

Печенізький р-н.

Поселення салтівської культури Мартова 5, Мартівська сільська рада. Розташоване на березі затоки Печенізького водосховища (лівий берег) у заболоченій місцевості. Займає першу надзаплавну терасу біля невеликого озера. Поселення вільне від забудови та поросло очеретом. Потужність культурного шару складає 0,6 м.

Поселення доби бронзи Мартова—вул. Набережна, с. Мартове, вул. Набережна, 24. Пам'ятка займає схил надзаплавної тераси лівого берега р. Сіверський Донець (Печенізьке водосховище), однак встановити її розміри через приватну забудову неможливо. Потужність культурного шару 0,70 м.

Харківський р-н.

Поселення доби енеоліту—бронзи Велика Данилівка 5, Циркунівська сільська рада (виявлене співробітниками ОАСУ 2005 р.). Розташоване на дюнному підвищенні лівого берега р. Харків, повністю задерноване. Зі сходу, півночі та заходу оточене луками ріки. Культурний шар сягає в різних місцях до 1,1 м. Орієнтовні розміри 150 × 100 м.

Поселення черняхівської культури Вільхівка, с. Вільхівка (виявлене С.А. Задніковим у 2006 р.). Займає пологий схил першої надзаплавної тераси лівого берега р. Роганка.

Поселення черняхівської культури В'ялівське, Русько-Тишківська сільська рада. Виявлене на березі В'ялівського водосховища. Пам'ятка займає частину пологого мису поміж двома витокми р. В'ялий, лівої притоки р. Харків, за 1 км на південний схід. Територія зайнята ріллею. Потужність культурного шару 0,35 м. Орієнтовні розміри поселення 150 × 60 м.

Поселення зрубно-культурно-історичної спільноти Мерефа IV, Мереф'янська міська рада. Розташоване на невеликому дюнному підвищенні лівого берега р. Мжа. Ділянка задернована. Потужність культурного шару 0,9 м. Орієнтовні розміри 150 × 100 м.

Багатошарове поселення Пісочин-Мобіль 2, с. Пісочин. Воно займає першу надзаплавну терасу правого берега р. Уди. Частина поселення зруйнована сучасним будівництвом. І.Б. Шрамко та С.А. Задніков здійснили рятівні розкопки поселення і виявили матеріали доби бронзи, скіфського та пізньоримського часів (див. інформацію у цій збірці).

Поселення скіфської доби Санаторій Роца, смт Пісочин. Розташоване в зоні житлової забудови поміж перспективних вул. Інженерна та Ясна, на вододілі, має ухил, що йде в південно-західному напрямку в бік яру.

Поселення доби бронзи Циркуни 12, Циркунівська сільська рада (виявлене у 2007 р. І.В. Голубевою). На поселенні проведено додаткове дослідження і встановлено орієнтовні розміри 160 × 50 м.

Багатошарове поселення Циркуни 13, Циркунівська сільська рада. Виявлене на дюнному підвищенні лівого берега р. Харків. Більша частина поселення зруйнована видобутком піску та сучасним сміттєзвалищем. Культурний шар простежено на глибину до 0,7 м. Знайдено уламки кераміки доби бронзи (бондаринська та зрубна культури) і раннього середньовіччя (пеньківська культура). Орієнтовні розміри поселення 1000 × 200 м.

Поселення доби бронзи Циркуни 14, Циркунівська сільська рада. Займає дюнное підвищення у заплаві лівого берега р. Харків, неподалік від кільцевої дороги. Пам'ятка розташована у соновому лісі, через що важко встановити розміри. Потужність культурного шару 0,70 м.

Чугуївський р-н.

Поселення доби бронзи Фрунзе, м. Чугуїв, вул. Фрунзе, 11. Розташоване на пологому схи-

лі лівого берега р. Сіверський Донець, під сучасною забудовою. Культурний шар простежено на глибину до 1,5 м.

Поселення салтівської культури Клугіно-Башкирівка 1, с. Клугіно-Башкирівка, вул. Соснова (виявлене у 2007 р. І.В. Голубевою). Розташоване в заплавної частині лівого берега р. Сіверський Донець. Додатковим оглядом встановлено орієнтовні розміри 70 × 50 м.

Поселення салтівської культури Клугіно-Башкирівка 2, с. Клугіно-Башкирівка, вул. Піщана та Горішного (виявлене у 2007 р. К.Ю. Пеляшенком). Займає дюнне підвищення лівого берега р. Сіверський Донець. Більша частина поселення зайнята житловою забудовою. Культурний шар у шурфах простежено на глибину до 0,5 м, виявлено уламки амфор. Уточнено західну межу поселення.

Поселення доби бронзи — салтівської культури Клугіно-Башкирівка 3, с. Клугіно-Башкирівка,

пров. Задонецький. Розташоване на дюнному підвищенні лівого берега р. Сіверський Донець. Зараз під житловою забудовою.

Кургани біля с. Тернова, Введенська селищна рада. Шість курганів заввишки від 0,3 до 2 м та один курганоподібний насип картографовано та прив'язано до світової системи координат. Могильник розташований на водороздільному плато з незначним ухилом на південний схід. Насипи ушкоджені багаторічною оранкою, існує ймовірність виявлення окремих поховань, що не фіксуються через нівелювання насипу внаслідок сільгоспробіт.

Загалом, за 2008 р. здійснено понад 2 тис. археологічних експертиз на території м. Харків і Харківської обл., якими відкрито 34 нових пам'ятки (поселення та могильники різних епох) та оглянуто вже відомі пам'ятки і об'єкти археологічної спадщини.

